

Helse- og omsorgsdepartementet,

11. oktober 2013

Høringsnotat om forslag til ny forskrift om bevilling for salg av tobakksvarer mv.

Høringsfrist: 24. januar 2014

Innholdsfortegnelse

1	Hovedinnhold	3
2	Bakgrunn	3
3	Departementets vurderinger og forslag til ny bevillingsforskrift	4
3.1	Innledende bestemmelser	4
3.2	Krav til søknaden	4
3.3	Bevilling for en enkelt anledning	5
3.4	Kunnskapsprøve	6
3.5	Søknads- og bevillingsgebyr	9
3.6	Internkontroll	9
3.7	Kontroll	10
3.8	Inndragning	13
3.9	Opplysninger til statistisk bruk	14
3.10	Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser	15
4	Økonomiske og administrative konsekvenser	15
5	Forslag til ny forskrift om salg av tobakksvarer mv.	17
6	Forslag til endringer i reklameforskriften	23
7	Forslag til endringer i merkeforskriften	24

1 Hovedinnhold

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i dette høringsnotatet en ny forskrift om salg av tobakksvarer, knyttet til den nye bevillingsordningen for tobakkssalg. Det foreslås forskriftsbestemmelser om krav til bevillingsøknaden, kriterier for bevillinger for en enkelt anledning, kunnskapsprøve, gebyr, bevillingshavers internkontroll, kommunens kontroll med utøvelsen av bevillingene, inndragning, statistikk og overgangsbestemmelser.

De fleste bestemmelsene er tilnærmet likelydende med tilsvarende bestemmelser i alkoholregelverket, men det foreslås også noen særreguleringer – det gjøres i omtalen nedenfor oppmerksom på hvilke foreslåtte bestemmelser som adskiller seg fra alkoholregelverket.

Departementet har nylig sendt på høring forslag til endringer i alkoholloven og forskrift 8. juni 2005 nr. 538 om omsetning av alkoholholdig drikk (alkoholforskriften). Enkelte av disse endringsforslagene er også foreslått i dette høringsnotatet, herunder at kunnskapsprøven skal avlegges elektronisk, at kontrollørene skal avlegge kunnskapsprøven og at kontroll alltid skal foretas av to kontrollører.

Det foreslås også enkelte oppdateringer i forskrift 15. desember 1995 nr. 989 om forbud mot tobakksreklame mv. (reklameforskriften) og forskrift 6. februar 2003 nr. 141 om innhold i og merking av tobakksvarer (merkeforskriften), som følge av de siste endringene i tobakkskadeloven. Disse er av mer teknisk karakter og omtales derfor ikke videre nedenfor.

- Departementet vurderer for øvrig om reklameforskriften og merkeforskriften bør slåes sammen med den nye bevillingsforskriften for å få et mer enhetlig og oversiktlig regelverk. Vi ber spesielt om høringsinstansenes syn på dette.

2 Bakgrunn

Stortinget vedtok 19. mars 2013 en rekke endringer i tobakkskadeloven, herunder innføring av en kommunal bevillingsordning for salg av tobakksvarer, jf. tobakkskadeloven kapittel 2. Ordningen trer i kraft 1. januar 2015.

Bakgrunn, vurderinger og rammene for bevillingsordningen er nærmere omtalt i [Prop. 55 L \(2012–2013\) Endringer i tobakkskadeloven \(bevillingsordning mv.\)](#) punkt 3.1.

Bevillingsordningen for tobakkssalg er bygget på samme modell som bevillingsordningen for alkoholsalg, men med enkelte viktige forskjeller. Det er for tobakksbevillinger i utgangspunktet ikke lagt opp til et fritt kommunalt skjønn ved søknadsbehandlingen, det er et mindre vidtrekkende vandelskrav, en enklere gebyrordning samt ingen restriksjoner på salgstid eller type utsalgssted. For øvrig er det forutsatt at bevillingssystemene skal være mest mulig like. Departementet har derfor brukt alkoholforskriften som mal for denne nye tobakksforskriften og flere av bestemmelsene har lik ordlyd som tilsvarende bestemmelser i alkoholforskriften.

Videre ble det i loven gitt en legaldefinisjon av tobakksimitasjoner og tobakksurrogater og begge disse produktgruppene ble innlemmet i lovens bestemmelser om aldersgrense, reklameforbud, oppstillingsforbud og forbud mot gratis utdeling. Dette fordrer at bestemmelser i forskriftsverket oppdateres tilsvarende.

3 Departementets vurderinger og forslag til ny bevillingsforskrift

3.1 Innledende bestemmelser

Departementet har i forskriftsutkastets § 1 foreslått en formålsbestemmelse hvor det spesielt trekkes frem at hovedhensynet bak bevillingsordningen er å hindre salg av tobakksvarer til mindreårige.

I utkastets § 2 er det foreslått en bestemmelse om virkeområde. Forskriften gjelder kun detaljsalg av tobakksvarer til forbrukere. Som varslet i den siste lovproposisjonen om endringer i tobakksskadeloven vil departementet komme tilbake til spørsmålene om regulering av import-, grossist- og produksjonsleddet i en egen sak. Tilsvarende gjelder en ev. egen tobakksforskrift for Svalbard.

I utkastets § 3 foreslås det en generell bestemmelse om bevillingshavers og styrers ansvar. Tilsvarende bestemmelse i alkoholforskriften er § 2-2. Bevillingshaver og styrer er ansvarlige for at salget av tobakksvarer foregår i overensstemmelse med tobakksskadeloven og tilhørende forskrifter. Regler for internkontroll, som verktøy for utøvelse av salg, er foreslått i forskriftsutkastets kapittel 5.

Som sagt ovenfor er det å sikre at aldersgrensen overholdes hovedformålet med bevillingsordningen. Aldersgrensen er presisert i forskriftsutkastets § 4 slik at mindreårige heller ikke har anledning til å kjøpe tobakksvarer med fullmakt. Videre er ansatte på salgssteder pålagt en plikt til å be om legitimasjon ved tvil om kjøpers alder. Unnlattelse av dette vil i seg selv være brudd på bevillingsregelverket og kan medføre sanksjoner. Tilsvarende bestemmelse i alkoholforskriften er § 2-4.

3.2 Krav til søknaden

Tobakksskadeloven § 6 første og tredje ledd fastsetter krav til bevillingssøknaden, herunder at den skal være skriftlig, at søknadsgebyr skal være betalt og at søker uoppfordret fremlegger nødvendige opplysninger. I siste ledd fastsettes det at departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles til søknaden.

Tobakksskadeloven § 7 fastsetter regler for kommunens saksbehandling, herunder en frist på tre måneder for behandling av bevillingssøknader. I henhold til fjerde ledd kan kommunen pålegge søkeren å dokumentere de opplysninger som er nødvendige for å kunne ta stilling til om kravene i lovens § 8 (vandel) og § 9 (om styrer og stedfortreder) er oppfylt. Tilsvarende bestemmelse i alkoholloven er § 1-7 tredje ledd, men der nevnes det spesifikt at kommunen ved behov kan kreve fremlagt finansieringsplan, driftsbudsjett og likviditetsbudsjett for virksomheten. I tobakksskadeloven § 7 siste ledd siste punktum har departementet fått hjemmel til å gi utfyllende bestemmelser om dokumentasjonskravet.

Som høringsinnspill til lovendringene uttalte Oslo kommune at de er opptatt av at det ikke fastsettes et omfattende dokumentasjonskrav, da dette vil medføre merarbeid for bransjen og kommunene. Kommunen foreslo at søker burde fremlegge aksjeeierbok, prøvebevis og eventuelt plantegninger over utsalgsstedet.

Helsedirektoratet har foreslått at det bør fremlegges firmaattest, aksjeeierbok med revisors bekreftelse, dokumentasjon på bakenforliggende eierforhold, adkomstdokumenter i form av leiekontrakt og ev. framleiekontrakt eller franchiseavtale, samt ev. kjøpekontrakt.

- Departementet har i utkastets § 5 tredje ledd foreslått en eksemplifisering av hvilke dokumenter kommunen kan kreve dersom det anses nødvendig. Oppstillingen er ikke uttømmende. Departementet er imidlertid i tvil om det er nødvendig å fastsette i forskrift hvilken dokumentasjon som skal sendes inn sammen med søknaden og ev. under søknadsbehandlingen. Vi ber derfor om høringsinstansens synspunkter på dette.

Kommunene står fritt til å be om de dokumenter de anser nødvendige for søknadsbehandlingen. I merknadene til alkoholloven er følgende eksempler nevnt; utskrift fra Regnskapsregisteret som viser at årsoppgjør og revisjonsberetning er levert. Finansieringsplan, drifts- og likviditetsbudsjett anses for eksempel aktuelle i tilfeller hvor det er spørsmål om virksomheten vil bli drevet for bevillingssøkerens egen regning. Dersom det etter en vurdering av den ordinære søknaden og øvrig dokumentasjon fortsatt er uklart hvem som er den egentlige eier, kan slike dokumenter gi nyttig tilleggsinformasjon. En finansieringsplan skal vise at man har tilstrekkelig kapital i oppstartsfasen til at virksomheten vil være levedyktig samt hvor denne kapitalen kommer fra. Finansieringsplanen vil også kunne gi informasjon om hvilke personer som skal vandelsvurderes. Driftsbudsjett viser en samlet oversikt over inntekter og utgifter i en viss periode. Likviditetsbudsjett viser hvor mye likvide midler man må ha hver måned for å betale løpende regninger, hvor midlene kommer fra og hva utgiftene går til.

Tobakksskadeloven § 6 annet ledd fastsetter krav om fremleggelse av politiattest. Denne bestemmelsen trer i kraft 1. januar 2016, med en overgangsperiode fram til 1. juli 2016. I og med at alkoholbevillingene utløper og må fornyes innen 30. juni 2016 anser departementet det som hensiktsmessig at kommunen foretar vandelskontroll også av tobakksbevillingshaverne i den samme tidsperioden.

Systemet for vandelskontroll i tobakksskadeloven skiller seg imidlertid fra alkohollovens system. I medhold av politiregisterloven § 44 må bevillingshaver, styrer, stedfortreder og andre med vesentlig innflytelse på virksomheten selv innhente politiattest fra politiet og levere denne til kommunen. Kommunen avgjør hvem som faller inn under personkretsen i tobakksskadeloven § 8. Departementet tar sikte på å utrede behovet og mulighetene for enkelte særreguleringer i tobakksskadeloven for at vandelskontrollen skal kunne gjennomføres på en mest mulig kostnadseffektiv måte, og vil ev. på et senere tidspunkt komme tilbake med slike forslag i en egen sak.

3.3 Bevilling for en enkelt anledning

Bevillingsordningen er i utgangspunktet utformet slik at alle som søker og oppfyller grunnkravene (betalt søknadsgebyr, styrer og stedfortreder med bestått kunnskapsprøve og oppfylt vandelskrav), som utgangspunkt vil ha krav på bevilling. Kommunen har ikke anledning til å utøve skjønn ved tildelingen, slik de har etter alkoholloven § 1-7a.

Unntak gjelder for bevillinger for en enkelt anledning, jf. tobakksskadeloven § 5 tredje punktum. I slike tilfeller har kommunen anledning til å vektlegge tobakkspolitiske hensyn ved tildelingen. Kommunen vil således på bakgrunn av tobakkspolitiske hensyn ha adgang til å foreta en skjønsmessig helhetsvurdering av hvorvidt bevilling skal tildeles og om det skal settes vilkår. I bestemmelsens siste punktum fremkommer at departementet kan fastsette nærmere kriterier for bevillinger for en enkelt anledning.

Departementet understreker at kommunens skjønnsadgang ved behandling av søknader om tobakksbevilling for en enkelt anledning er langt snevrere enn kommunens skjønnsadgang etter alkoholloven. Det er kun tobakkspolitiske hensyn som kan vektlegges, ikke næringspolitiske hensyn mv. Eksempler på hensyn som vil kunne vektlegges ved søknader om tobakksbevilling for en enkelt anledning er for eksempel om arrangementet retter seg mot barn og unge eller er relatert til idrett. Det kan i tillegg legges vekt på arrangementets varighet og kommunens ønske om å begrense tilgjengeligheten til tobakksvarer.

➤ Departementet har foreslått følgende kriterier i forskriftsutkastets § 6:

For det første at det ved bevilling for en enkelt anledning skal være arrangøren av det aktuelle arrangementet som er bevillingshaver og at tobakksindustrien er avskåret fra å søke.

Bakgrunnen er at disse næringsaktørene vil kunne ha en særskilt interesse i å fremheve visse tobakksprodukter, f.eks. lansering av nye produkter. Helsedirektoratet har fått melding om at tobakksprodusenter har benyttet festivalutsalget til å lansere nye produkttyper ved at de kun tilbyr ett eller to nye produkter til salg på festivalen. Forbrukerne blir da automatisk eksponert for den nye produkttypen når de skal kjøpe tobakksvarer, og produsenten får på denne måten markedsført sine nye produkter til tross for reklame- og oppstillingsforbudet. Videre er det en fordel at arrangøren av arrangementet er ansvarlig for tobakkssalget slik at ev. brudd på regelverket kan få konsekvenser ved ny søknad om bevilling for eksempel året etter. Dette vil bidra til å sikre etterlevelsen av tobakksregelverket også for kortvarige, men regelmessige arrangementer som årlige festivaler mv.

Videre foreslås det at tobakkssalg skal skje i et eget avgrenset område og at tobakksvarer ikke kan selges sammen med alkoholholdig drikk. Begrunnelsen for dette er for det første at terskelen for å kjøpe tobakksvarer blir høyere dersom kjøper må gå til et eget område for å kjøpe varen, noe som også vil kunne hindre impuls kjøp når man egentlig skulle handle noe annet, typisk drikke. Videre er det en kjensgjerning at vurderingsevnen svekkes ved inntak av alkohol og å skille tobakkssalget fra kjøp av alkohol vil således kunne bidra til å redusere ”festroykingen”.

Eksempel på et vilkår kommunen kan sette ved tildeling av bevilling for en enkelt anledning, kan være at salget av tobakksvarer må foregå på et bestemt område på arrangementet, for eksempel fordi deler av arrangementet retter seg mot barn og andre deler mot voksne. Videre kan det for eksempel fastsettes restriksjoner eller vilkår knyttet til vareutvalget og at tobakkssalg kun skal skje innenfor visse tidsrammer.

3.4 Kunnskapsprøve

Tobakksskadeloven § 9 fastsetter at det for hver bevilling skal utpekes en styrer og stedfortreder som må ha dokumentert kunnskap om tobakksskadeloven og tilhørende forskrifter. Bestemmelsens siste ledd gir departementet hjemmel til å gi forskriftsbestemmelser om innholdet i og dokumentasjon av disse kvalifikasjonskravene, samt å fastsette et prøvegebyr.

En tilsvarende hjemmelsbestemmelse er fastsatt i alkoholloven § 1-7c siste ledd, og nærmere bestemmelser om kunnskapsprøven er gitt i alkoholforskriften kap. 5. Departementet anser det som en fordel at bestemmelsene om kunnskapsprøven for tobakkssalg er så like som mulig med bestemmelsene om kunnskapsprøven for alkoholsalg.

Krav til kunnskapsprøve

Departementets forslag til forskriftens § 7 første ledd tilsvarer alkoholforskriften § 5-1. I tillegg foreslås det krav om at også kontrollørene skal bestå tilpasset kunnskapsprøve, jf. omtale nedenfor i punkt 3.7 Opplæring av kontrollører.

Videre foreslås det i utkastets § 7 annet ledd en ny bestemmelse om Helsedirektoratets rolle: Direktoratet vil utarbeide prøvene og fastsette pensum samt gi retningslinjer for hvordan prøven skal gjennomføres og hvilke krav som skal stilles til prøvebeviset. Dette er oppgaver som allerede i dag tillegges direktoratet på alkoholområdet, men som ikke er eksplisitt fastsatt i forskrift.

Gjennomføring av prøven

Forslaget til forskriftsutkastets § 8 om gjennomføring av prøven er tilnærmet identisk med alkoholforskriften § 5-2. Det er den kommunen hvor virksomheten er lokalisert som er ansvarlig for å avholde prøver for styre og stedfortredere i virksomheter som har eller søker om bevilgning samt for sine kontrollører.

Det gis i annet ledd anledning til at den som måtte ønske det, uavhengig av tilknytning til virksomheten, kan avlegge kunnskapsprøven, for eksempel for å kunne stille med et fortrinn ved ansettelser. I slike tilfeller står kommunen fritt til å bestemme hvorvidt de ønsker å avholde prøve, de har ingen plikt til det. Imidlertid vil det i en situasjon hvor styrer eller stedfortreder slutter ved en virksomhet og ny person skal godkjennes, være av stor verdi at flere ansatte har bestått prøven, eller at det finnes arbeidssøkende kandidater som har bestått prøven.

I tredje ledd presiseres det at kommunene kan samarbeide om felles gjennomføring av prøver. En kommune kan for eksempel avholde prøver for, eller sammen med, andre kommuner. Slike avtaler kan være praktiske og ressursbesparende.

Tidspunkt for prøve

Forslaget til § 9 er identisk med alkoholforskriften § 5-3. Bevillingsmyndigheten står som hovedregel fritt med hensyn til om prøver skal avholdes regelmessig eller på forespørsel. Forskriften pålegger imidlertid kommunen å avholde prøve innen to måneder fra det tidspunkt de mottar melding om at prøve ønskes avlagt. Denne fristen gjelder kun overfor kandidater som etter tobakksskadeloven har plikt til å avlegge kunnskapsprøven.

I de tilfeller der styrer eller stedfortreder slutter i en virksomhet, må bevillingshaver sørge for at ny styrer eller stedfortreder avlegger kunnskapsprøven så snart som mulig – jf. lovens ordlyd «må straks søke» i § 9 annet ledd. Virksomheten kan drive videre uten at ny styrer eller stedfortreder med avlagt kunnskapsprøve tiltrer umiddelbart. Begrunnelsen for dette er at det må gis en rimelig tid for prøveavleggelse. Det forutsettes at det for personer som trer inn midlertidig eller som ansettes, umiddelbart sendes inn melding til kommunen om at prøve ønskes avlagt. Dersom bevillingshaver ikke sørger for at ny styrer/stedfortreder avlegger kunnskapsprøven så snart som mulig, vil dette være inndragningsgrunn.

En søknad om ny bevilgning kan tas under behandling selv om styrer og stedfortreder ikke er endelig godkjent, så lenge søknadsgebyret er betalt. Bevillingen kan imidlertid ikke innvilges før styrer og stedfortreder er endelig godkjent av kommunen, herunder har bestått kunnskapsprøve.

Om prøven

Forslagets § 10 tilsvarer alkoholforskriften § 5-4. Det foreslås imidlertid en noe kortere tidsramme for avleggelsen av tobakksprøven (45 minutter) enn for alkoholprøven, hvor tidsrammen er foreslått økt til 60 minutter. Begrunnelsen for dette er at alkoholregelverket er noe mer omfattende enn tobakksregelverket.

Tidligere utarbeidet Helsedirektoratet papirbaserte prøvesett for kunnskapsprøven etter alkoholloven. Våren 2012 ble denne kunnskapsprøven gjort elektronisk tilgjengelig fra en prøveportal. Kommuneene kan nå velge om de vil avholde prøven elektronisk eller på papir. Den elektroniske prøven har gjort det enklere å oppdatere prøvene ved lov- og forskriftsendinger ved at spørsmål på en enkel måte kan byttes ut og endres ved behov samt hindre juks.

- Departementet har nylig foreslått at alkoholforskriften endres slik at kunnskapsprøven kun skal avlegges elektronisk. Tilsvarende foreslås også for kunnskapsprøven etter tobakksskadeloven.

Prøven er en elektronisk flervalgsprøve; kandidaten skal selv velge mellom flere svaralternativ til hvert spørsmål, hvorav ett er korrekt. Dersom en kandidat ikke består prøven kan den avlegges på nytt uten begrensninger.

Det er en begrenset adgang til å benytte hjelpemidler ved besvarelse av prøven. Det er adgang til å bruke ordbøker som vil være til hjelp dersom enkelte ord og uttrykk skulle være vanskelige å forstå. Det er ikke adgang til å benytte tolk. For kandidater med lese- og skrivevansker kan kommunen godkjenne at en representant fra kommunen bistår med å lese opp prøver og svaralternativene muntlig for kandidaten.

Kunnskapsprøven kan omhandle alle bestemmelsene i tobakksskadeloven med tilhørende forskrifter. Departementet ser det som naturlig at spørsmålene i prøven særlig omhandler bestemmelsene om aldersgrense, reklameforbudet, oppstillingsforbudet, forbud mot rabatter, forbud mot selvbetjening og merkekrav på tobakkspakningene.

Prøvebevis

Forslagets § 11 er tilnærmet identisk med alkoholforskriften § 5-5. Prøvebeviset skal utstedes av kommunen i henhold til retningslinjer utarbeidet av Helsedirektoratet, jf. forslagets § 7 annet ledd. Beviset bør inneholde opplysninger om kandidatens navn, fødselsnummer og prøvedato. Bevillingsmyndigheten bør føre en oversikt over hvilke kandidater som har bestått prøven. Bestått kunnskapsprøve medfører i utgangspunktet at kunnskapskravet er oppfylt på ubestemt tid. Departementet vil på sikt vurdere å utrede behovet for at styrere og stedfortredere fornyer kunnskapsprøven.

Prøvegebyr

Departementet foreslår i forskriftsutkastets § 12 at det fastsettes et gebyr på 400 kroner for avleggelse av kunnskapsprøven. Dette samsvarer med foreslått gebyrsats for kunnskapsprøven i alkoholloven. Den enkelte kommune kan ikke velge å sette gebyret høyere eller lavere enn dette. Gebyret refunderes ikke dersom kandidaten ikke består prøven. Det skal betales gebyr hver gang prøven forsøkes avlagt.

3.5 Søknads- og bevillingsgebyr

Tobakksskadeloven § 15 fastsetter at det skal betales et søknadsgebyr og et årlig bevillingsgebyr. Bevillingsgebyret skal være likt for alle utsalgssteder, uavhengig av omsatt kvantum tobakksvarer.

På oppdrag fra departementet har Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) fått utredet og beregnet kommunenes samlede årlige kostnader ved et bevillingssystem for tobakkssalg, jf. vedlagte notat. Konklusjonen er at den gjennomsnittlige kostnaden for søknadsbehandling estimeres til 2000 kroner per søknad og den gjennomsnittlige kostnaden for kontroll estimeres til 4000 kroner per bevilling per år. Det foreslås at bevillinger for en bestemt del av året, for eksempel sommersesongen, underlegges samme gebyrsatser som ordinære salgsbevillinger.

- På denne bakgrunn foreslår departementet at gebyrsatsene fastsettes til 2000 kroner i søknadsgebyr og 4000 kroner i årlig bevillingsgebyr, jf. forskriftsutkastet §§ 13 første og annet ledd.
- For søknader om bevilling for en enkelt anledning foreslås det at det betales ett samlet gebyr på 4000 kroner, jf. forskriftsutkastets § 13 tredje ledd.

Bevillinger for en enkelt anledning til tobakkssalg vil stort sett dreie seg om festivaler og lignende større arrangementer. Kommunen vil således ha tilnærmet samme arbeidsbyrde med å behandle søknad og føre kontroll med en bevilling for en enkelt anledning som for vanlige salgsbevillinger. Riktignok vil slike kortere arrangementer vanligvis ikke kreve mer enn én kontroll i løpet av bevillingsperioden, men til gjengjeld antar departementet at det ved festivaler og lignende ofte vil måtte foretas kontroll på andre tidspunkter enn vanlig, for eksempel i helger.

Departementet gjør oppmerksom på at gebyrene i alkoholforskriften er foreslått endret, slik at det betales et fast søknadsgebyr på kroner 8000 i tillegg til et årlig bevillingsgebyr som beregnes på grunnlag av omsatt mengde alkoholholdig drikk.

Departementet tar sikte på å gjennomgå kostnadene ved tobakksbevillingsordningen på nytt etter at ordningen har trådt i kraft, slik at tobakksgebyrene ev. kan justeres. Videre vil gebyrene jevnlig oppjusteres i tråd med konsumprisindeksen på samme måte som gebyrene for alkoholbevillinger. En endring av gebyrsatsene kun i tråd med den alminnelige konsumprisutviklingen (inkludert naturlige avrundinger av tallene) er av en slik karakter at det må anses åpenbart unødvendig med høring, jf. fvl. § 37.

3.6 Internkontroll

Tobakksskadeloven § 10 fjerde ledd gir departementet hjemmel til å gi forskriftsbestemmelser om internkontroll, på samme måte som i alkoholloven § 1-9 siste ledd, jf. alkoholforskriften kapittel 8.

Internkontroll handler om å systematisere den daglige driften av virksomheten slik at kravene i regelverket overholdes. Internkontrollen skal sikre at tobakksskadelovens bestemmelser gjøres kjent for de ansatte, at det opprettes rutiner for å hindre brudd på bestemmelsene og at det foreligger et system for hvordan eventuelle overtredelser skal rettes og følges opp for å sikre at overtredelsen ikke gjentas.

Krav om internkontroll

Forskriftsutkastets § 14 presiserer at det er bevillingshaver som har ansvaret for at internkontrollen er på plass i virksomheten. Tilsvarende bestemmelse i alkoholforskriften er § 8-1. Et manglende eller mangelfullt internkontrollsystem kan føre til inndragning av bevillingen, på samme måte som andre brudd på regelverket.

Internkontrollplikten gjelder i utgangspunktet for alle utsalgssteder. Ved at internkontrollen kan tilpasses virksomhetens størrelse, er hensynet til små virksomheter med begrensede administrative ressurser ivaretatt. Både antall ansatte på stedet, virksomhetens omsetning og stedets fysiske størrelse vil ha betydning for internkontrollens omfang.

Bevillinger for en enkelt anledning, typisk festivaler m.v., er også omfattet av kravet om internkontroll. Kjennskap til regelverket og gode systemer for å håndheve det, og da særlig aldersbestemmelsen, er viktig i slike tilfeller fordi barn og unge ofte utgjør en del av publikum.

Definisjon av interkontroll

Utkastets § 15 er identisk med alkoholforskriften § 8-2 og redegjør nærmere for hva internkontroll betyr i forskriftens forstand. Krav om internkontroll innebærer at bevillingshaver systematisk skal kontrollere at de krav til virksomheten som er fastsatt i eller i medhold av loven, herunder i bevillingen, overholdes. Bevillingshaver må videre ha et system for hvordan eventuelle overtredelser av disse kravene skal rettes og følges opp for å sikre at overtredelsen ikke gjentas. I praksis betyr dette at virksomheten må ha gode, dokumenterbare rutiner for å sikre at driften er forsvarlig og i samsvar med regelverket.

Om internkontrollen

Utkastets § 16 er tilnærmet identisk med alkoholforskriften § 8-3. Internkontrollen må utformes etter de faktiske forholdene ved den enkelte virksomhet. Bestemmelsen sikrer at ordningen er fleksibel og tilpasset alle typer salgssteder. Det er viktig at utsalgsstedet må tenke igjennom om det er noen forhold som byr på spesielle utfordringer i forhold til tobakksskadelovens regler ved det bestemte salgsstedet. En kiosk som ligger i nærheten av en ungdomsskole vil som regel ha større risiko for salg til mindreårige enn en matbutikk som er vanskelig tilgjengelig for ungdom.

Helsedirektoratet har for alkoholbevillingene laget en veileder om internkontroll ved salgs- og skjenkesteder. Det vil også legges til rette for at utsalgsstedene får god veiledning i hvordan et internkontrollsystem etter tobakksskadeloven kan utarbeides.

3.7 Kontroll

Tobakksskadeloven § 10 tredje ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrifter om kontroll og om utøvelsen av kontroll.

Kommunens kontrollplikt

Utkastets § 17 fastsetter at det er kommunen som har ansvaret for å føre kontroll med utøvelsen av bevillingene, herunder å føre kontroll med internkontrollen. Tilsvarende bestemmelse i alkoholforskriften er § 9-1.

Kommunens veiledningsplikt

Kommunen skal gi nødvendig råd og veiledning til bevillingshaver og styrer om hvordan bevillingen skal utøves, jf. forslag til § 18 som tilsvarer alkoholforskriften § 9-2. Kommunen bør aktivt informere bevillingshavere om hvordan regelverket er å forstå, herunder orientere om endringer og nye regler.

Opplæring av kontrollører

Forslag til § 19 fastsetter at kommunen er ansvarlig for at kontrollørene får tilstrekkelig opplæring, jf. også alkoholforskriften § 9-3. Selve kontrollen kan foretas av ansatte i kommunen, engasjerte kontrollører eller av private vakselskap engasjert av kommunen. Kommunen har likevel til enhver tid ansvaret for kontrollene.

Etter hva Helsedirektoratet erfarer varierer opplæringen i alkoholloven kraftig fra kommune til kommune. I tillegg ser man at de kommuner som kjøper inn kontrolltjenester fra private i varierende grad stiller krav til kontrollørenes opplæring og kompetanse.

Kontrollørene skal kontrollere at bevillingshaver oppfyller sine forpliktelser etter tobakkslovgivningen. Dette medfører at kontrollørene må ha god kunnskap om tobaksskadeloven og dens forskrifter.

Styrere og stedfortredere må dokumentere sine kunnskaper om alkoholloven gjennom å bestå kunnskapsprøven. Et slikt klart kunnskapskrav bør etter departementets syn også stilles til den som skal kontrollere bevillinger. Helsedirektoratet er av den oppfatning at strengere krav til opplæring av kontrollører vil kunne gi bevillingshavere bedre rettssikkerhet og at kontrollene vil være mer ensartet i den enkelte kommune. Det foreslås på denne bakgrunn at det inntas krav om bestått kunnskapsprøve for kontrollørene. Direktoratet kan uten større kostnader utarbeide en særskilt kunnskapsprøve for dette formål.

I etterkant av kontrollen skal kontrollørene skrive en rapport om sine observasjoner på stedet. Kommunen som bevillingsmyndighet må bygge sine vurderinger på rapporten, og det er viktig at kvaliteten på dokumentasjonen er god. Kontrollørene bør derfor også gis særskilt opplæring i rapportskrivning.

- På denne bakgrunn foreslår departementet at det innføres krav om at kontrollørene skal bestå tilpasset kunnskapsprøve i tobakkslovgivningen. I tillegg foreslås det at opplæringen skal omfatte kontrollmetoder og rapportskrivning.

Tema for kontroll

Utgangspunktet er at kommunene skal føre kontroll med at bevillingshavere overholder alle deler av tobakksregelverket. I forslag til § 20 foreslås det hvilke temaer de stedlige kontrollene særlig bør rette seg mot: Det viktigste er kontroll med tobaksskadelovens bestemmelser om aldersgrenser, da bestemmelsen befinner seg i kjernen av formålet med ordningen. Videre er det naturlig at kommunene kontrollerer at salgsstedet overholder tobaksskadelovens bestemmelser om selvbetjeningsforbud, forbud mot rabatt, reklameforbudet, forbud mot synlig oppstilling av tobakk og merkekravene. Det skal også kontrolleres at et tilfredsstillende internkontrollsystem er utarbeidet og implementert i virksomheten.

Helsedirektoratet og kommunene har delvis overlappende tilsynsoppgaver for enkelte av disse bestemmelsene, og direktoratet veileder kommunene om tolkningen av bestemmelsene.

Om kontrollen

Forslag til § 21 annet til tredje ledd tilsvarer alkoholforskriften § 9-5. Det foreslås at kontrollen kan foregå åpent eller anonymt. Det legges til grunn at anonym kontroll kun kan foregå der kontrollørene (og publikum) har alminnelig adgang. Kontroll av lager, bakrom, regnskap og lignende må følgelig skje åpent.

Uansett om kontrollen er åpen eller anonym, skal kontrollørene presentere og legitimere seg for den ansvarshavende på stedet etter utført kontroll. Kontrollørene skal også fortelle den ansvarshavende om de observasjoner som er gjort på stedet. Kontrollørene bør gi seg til kjenne straks etter avdekking av forhold hvor bevisproblematikk kan oppstå. For å hindre uklarhet rundt bevisspørsmål og sørge for god kontradiksjon, bør bevillingshaver få anledning til å imøtegå opplysningene umiddelbart. Kommunen skal ved kontroll få tilgang til salgsstedets lokaler og utlevering av vareprøver. Stedets ansvarshavende skal medvirke til en smidig gjennomføring av kontrollen.

I rapport 5/2010 fra Statens institutt for rusmiddelforskning (Sirus), Tiltak for å begrense alkoholrelaterte skader og problemer, fremkommer:

”Hvordan lovens kontrollbestemmelser forvaltes i kommunene, preges av økonomiske avveininger. Kontroll er billigere når kontrolløren bruker kort tid på hvert sted, og den er billigere hvis det er én kontrollør som går alene. Ulempen er at én person observerer færre situasjoner enn to personer. [...] Om kommuner er opptatt av å ha billigst mulige kontroller, vil det kunne gå utover kontrollørenes mulighet til å avdekke overtredelser og kunne dokumentere overtredelsen godt.”

Helsedirektoratet ga i desember 2012 ut en veileder i kommunal salgs- og skjenkekontroll etter alkoholloven (IS-2038). Veilederen bygger blant annet på forskning fra Sirus, erfaringer fra Sverige og Helsedirektoratets kontrollprosjekt. Kontrollprosjektet ble gjennomført i 2008–2010 i ni norske kommuner. Erfaringene fra prosjektet viste blant annet at målrettede kontroller med flere kontrollører ga god effekt.

Helsedirektoratet anbefaler i sin veileder at salgs- og skjenkekontroller gjennomføres med minst to kontrollører for å sikre gode observasjoner og vurderinger. En rapport fra to kontrollører har en større bevismessig verdi enn hvis det bare er én kontrollørs observasjoner som ligger til grunn for vurderingene. Videre vil det å bruke minimum to kontrollører gi bedre rettssikkerhet for bevillingshaver.

Mange kommuner gjennomfører allerede alkoholkontroll med to eller flere kontrollører sammen, da de anser dette som nødvendig for å sikre forsvarlig og effektiv kontroll. Andre steder har, som påpekt av Sirus, økonomiske hensyn ført til at kontroll gjennomføres med kun en kontrollør.

Utfordringene knyttet til dokumentasjon av kontrollfunn rapporteres å være et av de store hindrene i effektiv kontroll. Det å sikre at kontroll alltid gjennomføres med to kontrollører synes å være en hensiktsmessig måte å sikre bedre kontroll.

- På denne bakgrunn foreslås det å forskriftsfeste et krav om at kontrollen skal gjennomføres med minst to kontrollører i utkastets § 21 første ledd. Tilsvarende krav er også foreslått inntatt i alkoholforskriften.

Kontrollrapport

Forslag til § 22 er identisk med alkoholforskriften § 9-6. Kommunen skal snarest mulig og innen én uke etter at kontrollen fant sted, sende skriftlig rapport til salgsstedet. Bevillingshaver skal gis adgang til å komme med sine synspunkter innen to uker.

Dersom det er engasjerte kontrollører som sender rapporten til bevillingshaver, skal rapporten også sendes til kommunen.

Kontrollfrekvens og prioritering

Forslag til § 23 første ledd er identisk med alkoholforskriften § 9-7. Utgangspunktet er at salgsstedene skal kontrolleres så ofte som behovet tilsier, men minimum tre årlige kontroller per utsalgssted. Kommunen kan imidlertid fordele kontrollene fritt mellom de ulike utsalgsstedene, slik at mer utsatte steder kan kontrolleres oftere. I annet ledd foreslås det at kommunens behovsvurdering må ta hensyn til risikoområder der mindreårige ferdes. Hvert sted skal imidlertid kontrolleres minimum én gang per år. Dette minimumskravet bør etter departementets oppfatning også gjelde for bevillinger for en enkelt anledning, jf. forslag til tredje ledd.

I kommunens vurdering av kontrollobjekt må det tas hensyn til at utsalgssteder for tobakk ikke alltid sammenfaller med utsalgssteder for alkohol. Ulike hensyn må vektlegges ved kontroll på tobakksområdet sammenlignet med kontroller på alkoholområdet.

- Departementet ber om høringsinstansenes innspill på om det bør reguleres at kontrollene skal utføres innenfor et bestemt tidsintervall, for å sikre at kontroller ikke utføres på tidspunkter der tobakkssalg til mindreårige er mindre aktuelt. Dette vil si at kontrollene primært bør foretas i tidspunktet for storefri og etter skoletid, i helger og i tilknytning til spesielle ungdomsarrangement.

Det vises i denne forbindelse til forslag om tilsvarende endringer i alkoholforskriften.

Retningslinjer for kontroll

Forskriftsutkastets § 24 er identisk med alkoholforskriften § 9-8, og sier at kommunen kan fastsette nærmere retningslinjer for kontrollen.

3.8 Inndragning

Tobakksskadeloven § 11 første ledd fastsetter at en bevilling kan inndras for en kortere eller lengre periode dersom vandelsvilkårene ikke lenger er oppfylt, eller dersom bevillingshaver ikke oppfylder sine forpliktelser etter tobakksregelverket. I medhold av annet ledd kan en bevilling som ikke er benyttet i løpet av det siste året, inndras. Tobakksskadeloven § 11 siste ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om avgrensning og utfylling av inndragningsadgangen, herunder om inndragningsperiodens lengde.

Standardiserte inndragningsperioder

Departementet har sendt på høring et forslag til standardiserte inndragningslengder ved brudd på alkoholregelverket. På bakgrunn av høringsinnspillene til det forslaget vil departementet i løpet av neste år vurdere å utarbeide og sende på høring et eget forslag om tilsvarende bestemmelser for tobakksbevillinger.

Kommunens vurdering

I påvente av nevnte forskriftsbestemmelser om standardiserte inndragningsperioder, foreslår departementet at det inntas en bestemmelse i utkastets § 25 med vurderingsmomenter som kommunen kan vektlegge i inndragningssaker. Bestemmelsen tilsvarer alkoholloven § 1-8 annet ledd.

Kommunen bestemmer om en bevilling skal inndras og ev. for hvor lenge. Kommunen må her utøve et skjønn. Den foreslåtte forskriftsbestemmelsen kan rettlede kommunen i dette skjønnet, men hensynene som er nevnt i bestemmelsen er ikke uttømmende.

Når det gjelder type overtredelse kan disse variere, men enkelte typer er etter sin art grovere enn andre. For eksempel vil salg til mindreårig være den klart grovste typen overtredelse etter tobakksskadeloven. Også innenfor hver type overtredelse vil det være grove og mindre grove tilfeller. Det må her foretas en konkret vurdering. Salg til mindreårig er for eksempel grovere jo yngre den aktuelle kjøperen er. Likeledes vil gjentakende eller systematiske overtredelser være grovere enn et enkeltstående tilfelle.

Det er ikke noe vilkår for inndragning at det har blitt utvist klanderverdig oppførsel. Dersom bevillingshaver eller dennes representanter kan klandres for forholdet, vil dette likevel kunne være et moment som taler for at inndragning bør skje, og som kan påvirke inndragningsperiodens lengde. Dersom bevillingshaver aktivt prøver å rette opp forholdene, for eksempel ved økt egenkontroll eller skjerpet alderskontroll, kan dette være relevante skjønnsmomenter. Tidligere praktisering av bevillingen kan også være av betydning.

Manglende bruk

En bevilling kan inndras dersom det har gått ett år siden denne sist ble utøvet, jf. tobakksskadeloven § 11 annet ledd. Likeledes kan bevillingen inndras etter ett år dersom virksomheten aldri har startet opp.

I forslag til § 26 foreslås det et unntak fra denne regelen. Den foreslåtte bestemmelsen er identisk med alkoholforskriften § 10-1. Unntaket innebærer at bevilling ikke kan inndras dersom det foreligger en hindring utenfor bevillingshavers kontroll som han ikke med rimelighet kunne unngå eller overvinne følgene av. En forutsetning for at unntaket kommer til anvendelse er at det er rimelig å anta at driften kan gjenopptas innen overskuelig fremtid. Hvis ikke, kan bevillingen inndras.

Hindring kan være brann, vannskader, naturkatastrofer eller streik. Også sykdom hos bevillingshaver vil kunne innebære en hindring. Hindringen må ligge utenfor bevillingshavers kontroll. Dersom driften må stanse en viss tid på grunn av offentlige reguleringer, kan bevilling ikke inndras. Dette gjelder derimot ikke dersom offentlige reguleringer hindrer driften permanent eller for svært lang tid. Dersom hindringen er forårsaket av bevillingshaver selv, eller på annen måte skyldes bevillingshavers egne, klanderverdige forhold, vil bevillingen kunne inndras som følge av driftsstansen.

3.9 Opplysninger til statistisk bruk

Etter tobakksskadeloven § 39 kan departementet gi forskrifter om plikt for tilsyns- og bevillingsmyndighet, bevillingshaver og grossister til å avgi opplysninger til statistiske formål. Ifølge forarbeidene skulle rapporteringsplikten i første omgang gjelde opplysninger om salg av tobakksvarer mv. samt kommunenes forvaltning av tobakksskadeloven.

Departementet har i utkast til § 27 foreslått at Sirius skal kunne avkreve kommuner, bevillingshavere og grossister av tobakksvarer mv. nærmere opplysninger. Tilsvarende bestemmelser i alkoholforskriften er §§ 7-3 og 7-4.

Det foreslås at bevillingshavere og grossister skal kunne avkreves opplysninger om omsetningen av tobakksvarer, røykeutstyr, tobakksimitasjoner og tobakkssurrogater. Salg av røykeutstyr, tobakksimitasjoner og tobakkssurrogater er ikke underlagt bevillingsordningen, men departementet antar likevel at opplysninger om slikt salg fra bevillingshavere vil kunne gi et bilde av den totale omsetningen av slike produkter i Norge, noe som kan være nyttig informasjon.

Kommunene vil kunne avkreves opplysninger om deres forvaltning av tobakksskadeloven, herunder om gebyrer, kontroller og sanksjoner. Det understrekes at opplysningene også vil kunne gjelde kommunens forvaltning og håndheving av røyke- og tobakksbruksforbudene i loven.

- I alkoholforskriften § 7-2 er det inntatt en bestemmelse om offisiell statistikk. Departementet er usikre på behovet for en tilsvarende bestemmelse for tobakksfeltet og ber spesielt om høringsinstansenes synspunkter og innspill på dette. Se forslag til § 28.

3.10 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

I utkastets § 29 er det foreslått at forskriften skal tre i kraft 1. januar 2015, samme tidspunkt som tobakksskadelovens bestemmelser om bevillingsordningen trer i kraft. Videre er det i utkastets § 30 foreslått en overgangsperiode, slik at steder som allerede selger tobakk kan fortsette med dette inntil 1. juli 2015, uten at bevilling er på plass. Dette vil gi utsalgsstedene og kommunene tilstrekkelig tid til å få ferdigbehandlet alle søknader. For at kommunene skal ha en viss forutsigbarhet i antallet søknader, foreslås det videre at salgsstedene må søke om bevilling senest 1. mars 2015.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget til ny forskrift om salg av tobakksvarer vil ikke medføre økonomiske eller administrative konsekvenser utover det som allerede følger av de siste lovendringene i tobakksskadeloven. Forskriftsutkastet inneholder stort sett presiseringer og utdypninger av de vedtatte lovbestemmelsene om en ny bevillingsordning for salg av tobakksvarer.

Kommunens utgifter til søknadsbehandling og kontroll vil dekkes av søknads- og bevillingsgebyr fra handelsnæringen. Det vises til vedlagte utredning fra Sirius om gebyrberegningen.

Det må påregnes at Helsedirektoratet vil få noe økte kostnader knyttet til veiledning og fortolkning av regelverket. Veiledning, fortolkning og klagesaksbehandling er imidlertid en del av direktoratets faste oppgaver, og konsekvensene må derfor bæres innenfor gjeldende rammer.

Kostnaden må uansett veies mot fordelene ved å få på plass et velfungerende bevillingssystem for salg av tobakksvarer. Helsedirektoratet har i 2010 estimert de samfunnsøkonomiske

kostnadene knyttet til røyking i Norge til å ligge i størrelsesordenen 80 milliarder kroner per år, dersom man legger til grunn kostnader for samfunnet som helhet. Av dette utgjør kostnadene for helsevesenet rundt 8 milliarder kroner.

Det skal bemerkes at dersom forslagene virker i henhold til formålet – å øke etterlevelsen av tobakksskadeloven, spesielt ved å redusere salg av tobakksvarer til mindreårige – kan det forventes at forskriften vil bidra til å begrense de individuelle og samfunnsmessige skadene ved tobakksbruk og derved til en reduksjon av samfunnskostnadene knyttet til dette.

De foreslåtte endringene i reklameforskriften og merkeforskriften vil ikke medføre administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning.

5 Forslag til ny forskrift om salg av tobakksvarer mv.

Forskrift ... om bevilling for salg av tobakksvarer

Fastsatt av Helse- og omsorgsdepartementet... med hjemmel i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader §§ 5, 6, 7, 9, 10, 11, 15, 39 og 43.

Kap. 1 Innledende bestemmelser

§ 1 Formål

Formålet med denne forskrift er å begrense helseskadene av tobakksbruk gjennom å sikre at omsetningen av tobakksvarer foregår i tråd med tobakksskadelovens bestemmelser, herunder å hindre salg av tobakksvarer til mindreårige.

§ 2 Virkeområde

Forskriften regulerer detaljsalg av tobakksvarer til forbrukere.

§ 3 Bevillingshavers og styrers ansvar

Bevillingshaver og styrer er ansvarlig for at salg i henhold til bevilling foregår i overensstemmelse med tobakksskadeloven og tilhørende forskrifter, samt eventuelle vilkår i bevillinger for en enkelt anledning.

Bevillingshaver og styrer plikter å føre tilsyn med de ansattes utøvelse av salg og er ansvarlig for at de ansatte blir gjort kjent med regelverket for tobakkssalg, og ellers gitt den nødvendige veiledning for virksomheten.

Under styrers fravær påhviler styrers ansvar og plikter stedfortreder.

§ 4 Aldersgrense

Salg av tobakksvarer må ikke skje til personer under 18 år, selv om vedkommende viser frem skriftlig fullmakt fra foreldre, foresatte eller andre. Det samme gjelder salg av røykeutstyr, tobakkssurrogater og tobakksimitasjoner.

Ansatte på salgssteder har ved tvil om alder rett og plikt til å kreve legitimasjon.

Kap. 2 Søknad om bevilling

§ 5 Søknad

Søknad om bevilling skal være skriftlig og ledsaget av kvittering for betalt søknadsgebyr, jf. § 13.

Før en bevillingssøknad kan innvilges, skal styrer og stedfortreder ha avlagt og bestått en kunnskapsprøve, jf. kapittel 3.

Kommunen kan kreve fremlagt de opplysninger som anses nødvendige for søknadsbehandlingen, herunder:

- firmaattest,
- aksjeeierbok med revisors bekreftelse,
- dokumentasjon på bakenforliggende eierforhold,
- atkomstdokumenter i form av leiekontrakt og eventuelt fremleiekontrakt eller franchiseavtale,
- bekreftelse på at styrer og stedfortreder har bestått kunnskapsprøven,
- eventuell kjøpekontrakt,
- finansieringsplan og
- drifts- og likviditetsbudsjett.

§ 6 *Bevilling for en enkelt anledning*

Ved søknad om bevilling for en enkelt anledning kan det kun gis én bevilling per arrangement. Bevillingshaver skal være arrangøren av det aktuelle arrangementet. Bevilling kan ikke gis til produsent, importør eller grossist av tobakksvarer.

Tobakkssalget skal foregå fra et eget avgrenset område og kan ikke kombineres med skjenking av alkoholholdig drikk.

Kommunen kan fastsette vilkår eller avslå søknad om bevilling for en enkelt anledning basert på tobakkspolitiske hensyn. Hensyn som kan vektlegges er blant annet om arrangementet er rettet mot barn og unge.

Kap. 3 Kunnskapsprøve

§ 7 *Krav om kunnskapsprøve*

Styrer, stedfortreder og kontrollør må ha dokumentert kunnskap om tobaksskadeloven og tilhørende forskrifter. Dette kravet er oppfylt ved bestått kunnskapsprøve etter bestemmelsene i dette kapitlet.

Helsedirektoratet utarbeider kunnskapsprøven og tilhørende pensumliste. Helsedirektoratet kan gi retningslinjer for hvordan kunnskapsprøven skal gjennomføres og hvilke krav som skal stilles til dokumentasjon av bestått prøve.

§ 8 *Gjennomføring av kunnskapsprøve*

Kommunen er ansvarlig for å avholde kunnskapsprøver for styrere og stedfortreder i virksomheter som har eller søker om kommunal salgsbevilling, og for sine kontrollører.

Kommunen kan avholde kunnskapsprøver for kandidater uten tilknytning til virksomhet med bevilling.

Flere bevillingsmyndigheter kan samarbeide om gjennomføring av prøver.

§ 9 *Tidspunkt for prøve*

Bevillingsmyndigheten skal avholde prøve innen to måneder etter at den har mottatt melding om at prøve ønskes avlagt.

§ 10 *Om prøven*

Prøven skjer i form av en elektronisk flervalgsprøve som er forskjellig for salgsbevilling og for kontrollører. Det avsettes 45 minutter til besvarelse av prøven.

Bestått prøve for salgsbevilling skal dokumentere at kandidaten har kunnskaper om innholdet i bestemmelsene i tobakksskadeloven samt tilhørende forskrifter, herunder særlig bestemmelsene om aldersgrense, reklameforbudet, oppstillingsforbudet, forbud mot rabatter, forbud mot selvbetjening og merkekravene.

Bestått prøve for kontrollører skal dokumentere at kandidaten har tilstrekkelige kunnskaper om de bestemmelsene som er nevnt i annet ledd, til å kunne utføre forsvarlig salgskontroll.

§ 11 *Bevis på bestått prøve*

Ved bestått prøve utsteder kommunen et bevis som dokumenterer at kunnskapskravet er oppfylt.

Kap. 4 Gebyr

§ 12 *Prøvegebyr*

For avleggelse av kunnskapsprøven, herunder forsøk på avleggelse, betales et forskuddsgebyr på 400 kroner, som tilfaller kommunen som bevillingsmyndighet.

§ 13 *Søknads- og bevillingsgebyr*

Ved søknad om bevilling for salg av tobakksvarer skal det på forhånd betales et søknadsgebyr på kroner 2000 per søknad, som tilfaller kommunen som bevillingsmyndighet. Gebyret blir ikke refundert dersom søknaden avslås.

Det skal betales et årlig bevillingsgebyr på kroner 4000 per år, som tilfaller kommunen som bevillingsmyndighet.

For søknader om bevilling for en enkelt anledning skal det på forhånd betales et samlet søknads- og bevillingsgebyr på 4000 kroner.

Kap. 5 Internkontroll

§ 14 *Krav om internkontroll*

For å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av tobakksskadeloven overholdes i henhold til lovens formålsbestemmelse i § 1, skal innehaver av salgsbevilling føre internkontroll med den virksomhet som drives i henhold til tobakksskadeloven, tilhørende forskrifter og eventuelle vilkår i bevillinger for en enkelt anledning.

Innholdet i internkontrollen kan tilpasses i forhold til virksomhetens størrelse og karakter.

§ 15 *Definisjon av internkontroll*

I denne forskrift betyr internkontroll systematiske tiltak som skal sikre at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med tobakksskadeloven, tilhørende forskrifter og eventuelle krav i bevillingen.

§ 16 *Om internkontrollen*

Internkontrollen skal tilpasses virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold og ha det omfang som er nødvendig for å overholde tobakksskadeloven, tilhørende forskrifter og eventuelle krav i bevillingen. Internkontrollen skal dokumenteres i den form og i det omfang disse forhold gjør det nødvendig. Dokumentasjonen skal til enhver tid være oppdatert og tilgjengelig for kontrollmyndigheten.

Internkontrollen innebærer at den/de ansvarlige for virksomheten skal

1. ha oversikt over tobakksskadeloven og tilhørende forskrifter som gjelder for virksomheten, samt eventuelle krav i bevillingen,
2. sørge for at ansatte i virksomheten har tilstrekkelige kunnskaper og kompetanse til å overholde kravene til virksomheten, herunder kravene til internkontroll,
3. ha oversikt over hvordan virksomheten er organisert og hvordan oppgaver og ansvar er fordelt,
4. ha rutiner for å sikre overholdelse av tobakksskadeloven og tilhørende forskrifter som gjelder for virksomheten, samt eventuelle krav i bevillingen,
5. ha rutiner for å forebygge, avdekke og rette opp avvik,
6. foreta systematisk og regelmessig gjennomgang av internkontrollen.

Kap. 6 Kontroll

§ 17 *Kontrollmyndighet*

Kommunen har ansvar for kontroll med utøvelsen av kommunal salgsbevilling til salg av tobakksvarer etter tobakksskadeloven § 10, herunder for kontroll med virksomhetens internkontrollsystem etter kapittel 5 i forskriften her.

§ 18 *Kommunens veiledningsplikt*

Kommunen skal gi nødvendige råd og veiledning til bevillingshaver, styrer og stedfortreder, slik at salg av tobakksvarer kan skje i samsvar med regelverket, og på en slik måte at tobakkspolitiske hensyn ivaretas.

§ 19 *Opplæring av kontrollører*

Kommunen er ansvarlig for at de som skal foreta kontroll ved salgsstedene (kontrollørene) får nødvendig opplæring i tobakkslovgivningen, kontrollmetoder og rapportskrivning for å kunne ivareta sine oppgaver. Kontrollørene skal ha bestått kunnskapsprøve etter kapittel 3 i denne forskriften.

§ 20 Tema for kontroll

Kontrollen skal særlig omfatte overholdelse av aldersgrensebestemmelsene i tobakksskadeloven § 17. Kontrollen skal blant annet også omfatte overholdelse av tobakksskadelovens bestemmelser om forbud mot selvbetjening (§ 18), forbud mot rabatt (§ 21), reklameforbud (§ 22), oppstillingsforbud (§ 24) og merkekrav på tobakkspakningene (§ 30).

§ 21 Om kontrollen

Kontroll skal gjennomføres med minst to kontrollører.

Kontrollen av salgsstedet kan foregå åpent eller anonymt.

Etter utført kontroll skal kontrollørene alltid presentere seg for stedets ansvarshavende og muntlig redegjøre for sin vurdering av stedet.

Stedets ansvarshavende plikter å legge til rette for at kontrollen kan gjennomføres på en mest mulig hensiktsmessig måte, og å utlevere vareprøver der dette er nødvendig for kontrollen.

§ 22 Kontrollrapport

Skriftlig rapport sendes snarest mulig – og innen en uke – til salgsstedet med adgang for bevillingshaveren til å uttale seg innen to uker.

Rapportene sendes bevillingsmyndigheten. Salgsstedets uttalelse til rapporten skal følge med.

§ 23 Kontrollfrekvens og prioritering

Salgsstedene skal kontrolleres så ofte som behovet tilsier. Hvert sted skal kontrolleres minst én gang årlig. Kommunen skal årlig utføre minst tre ganger så mange kontroller som de har salgssteder.

Kommunens kontrollinnsats skal i rimelig utstrekning prioritere risikoområder der mindreårige ferdes.

Bevillinger for en enkelt anledning skal kontrolleres minst én gang i løpet av bevillingsperioden.

§ 24 Retningslinjer for kontroll

Innenfor rammen av denne forskriften kan kommunen fastsette nærmere retningslinjer for utøvelsen av kontrollen med salgsstedene.

Kap. 7 Inndragning av bevilling

§ 25 Kommunens vurdering

Ved vurderingen av om bevillingen bør inndras, og for hvor lenge, kan det blant annet legges vekt på type overtredelse, overtredelsens grovhet, om bevillingshaveren kan

klandres for overtredelsen og hva som er gjort for å rette opp forholdet. Det kan også legges vekt på tidligere praktisering av bevillingen.

§ 26 Inndragning på grunn av manglende bruk

En bevilling kan inndras dersom den ikke er benyttet i løpet av det siste året.

Bevillingen kan likevel ikke inndras dersom årsaken til manglende bruk av bevillingen er en hindring utenfor bevillingshavers kontroll og som han ikke med rimelighet kunne unngå eller overvinne følgene av. Dette gjelder bare i den utstrekning det kan antas at driften kan gjenopptas innen rimelig tid.

Kap. 8 Opplysninger til statistiske formål

§ 27 Opplysningsplikt

Kommuner, bevillingshavere og grossister av tobakksvarer mv. plikter etter anmodning å avgi opplysninger til bruk for statistiske formål til Statens institutt for rusmiddelforskning.

Opplysninger som kan kreves avgitt gjelder omsetning av tobakksvarer, herunder kvantum, type og merke. Det kan også kreves opplysninger om omsetning av røykeutstyr, tobakksimitasjoner og –surrogater.

Kommunene plikter etter anmodning å avgi opplysninger om kommunens forvaltning av tobakksskadeloven, herunder opplysninger om innkrevde gebyrer, utførte kontroller, sanksjoner mv.

Statens institutt for rusmiddelforskning gir nærmere bestemmelser.

§ 28 Offisiell statistikk

Statens institutt for rusmiddelforskning kan i samarbeid med Helsedirektoratet og Statistisk sentralbyrå bestemme hvordan offisiell statistikk skal utarbeides, herunder

- definisjon av statistiske enheter, kjennemerker, klassifikasjoner mv.
- databearbeidingen.

Kapittel 9. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

§ 29 Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. januar 2015.

§ 30 Overgangsbestemmelser

Steder som allerede selger tobakksvarer kan fortsette med dette inntil bevillingssøknaden er behandlet av kommunen, men ikke lenger enn til 1. juli 2015. Søknad om bevilling må sendes inn snarest mulig og ikke senere enn 1. mars 2015.

6 Forslag til endringer i reklameforskriften

I forskrift 15. desember 1995 nr. 989 om forbud mot tobakksreklame mv. gjøres følgende endringer:

§ 2 første og annet ledd skal lyde:

Forskriften gjelder alle former for reklame for tobakksvarer, *røykeutstyr*, *tobakksimitasjoner* og *tobakksurrogater*, herunder indirekte reklame. *Tobakksvarer mv. brukes i denne forskrift som en samlebetegnelse på nevnte produkter.*

Forskriften gjelder for innpakninger for *tobakksvarer mv.*

§ 4 første ledd skal lyde:

I denne forskrift forstås med:

- a) *Tobakksvarer*: Varer som kan røykes, innsnuses, suges eller tygges såfremt de helt eller delvis består av tobakk.
- b) *Tobakksurrogat*: *Varer som etter sin bruksmåte tilsvarende tobakksvarer, men som ikke inneholder tobakk.*
- c) *Tobakksimitasjon*: *Varer som etter sin utforming har en nær likhet med tobakksvarer eller røykeutstyr, men som ikke inneholder tobakk eller tobakksurrogat.*
- d) *Røykeutstyr*: *Varer som etter sitt formål hovedsakelig benyttes i forbindelse med tobakksvarer, tobakksimitasjoner eller tobakksurrogater.*
- e) *Reklame*: Massekommunikasjon i markedsføringsøyemed, herunder avbildninger av *tobakksvarer mv.*, avbildninger av varemerker (logo, symbol, navn e.l.), plakater, skilt og lignende innretninger, utstillinger, lavprisannonsering, samt distribusjon til forbrukere av trykksaker, vareprøver mv.
- f) *Indirekte reklame for tobakksvarer mv.*:
 - Bruk av et merke som hovedsakelig er kjent som et merke for tobakksvarer, i reklame for andre varer og tjenester.
 - Lansering av *tobakksvarer mv.* ved hjelp av et varemerke som er kjent som, eller i bruk som merke for andre varer og tjenester.
 - Bruk av bestemte farger og layout/utforming som forbindes med bestemte tobakksvarer.
 - Bruk av *tobakksvarer mv.* og røykesituasjoner i reklame for andre varer og tjenester.

§ 5 første ledd skal lyde:

Alle former for reklame for *tobakksvarer mv.*, herunder indirekte *reklame*, er forbudt.

§ 7a første ledd første punktum skal lyde:

På utsalgssteder for *tobakksvarer mv.* kan pris- og produktopplysninger kun gis i nøytrale lister med svart skrift på et hvitt ark uten bruk av illustrasjoner, farger, logo mv. § 8 overskrift skal lyde:

Unntak fra *reklameforbudet*

§ 8 første ledd nr. 5, 6 og 8 skal lyde:

5. Oppstilling av *tobakksvarer mv.* inne i spesialforretninger i den utstrekning slik plassering er hensiktsmessig for en rasjonell omsetning. Unntaket gjelder ikke utstyr for plassering av varer som på grunn av sin størrelse eller utforming vil gi reklameeffekt.

6. Reklame i utenlandsk trykt skrift som innføres til Norge, når hovedformålet med reklamen, tidsskriftet eller importen ikke er å reklamere for *tobakksvarer mv.* i Norge.

8. Opphenting av reklame for *tobakksvarer mv.* fra internasjonale databaser og nett, når reklamen ikke kopieres over til database, diskett, papir eller harddisk for videre distribusjon i eller via Norge.

7 Forslag til endringer i merkeforskriften

I forskrift 6. februar 2003 nr. 141 om innhold i og merking av tobakksvarer gjøres følgende endringer:

§ 15 siste ledd skal lyde:

På andre tobakksvarer enn sigaretter kan *helseadvarslene* festes på pakningen ved selvklebende merker, dersom disse merkene ikke kan fjernes.